

การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

Developing The Performance Potential of Village Headmen in Muang Tak District, Tak Province

ศิริวัจน์ วงศ์ยุทธธนนท์¹, ภาสกร ดอกจันทร์² และ ยุวดี พ่วงรอด³
Siwat Wongyutthanon¹, Phasakon Dokchan² and Yuvadee Phongrod³

Received: 28 May 2025; Revised: 01 August 2025; Accepted: 17 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และ 2) แนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการกำหนดขนาด โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ จำนวน 318 คน เครื่องมือที่ใช้การวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ รองลงมาคือด้านการสื่อสารและ การมีส่วนร่วม และด้านคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ แนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน นั้นควรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษา และการเสริมสร้างทักษะ การกำหนดนโยบายมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ควรทำการฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับงานในหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชนได้ดีมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน; การปฏิบัติหน้าที่; การบริหารท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to 1) Examine the capacity of village headmen in performing their duties in Mueang Tak District, Tak Province, and 2) Explore policy-

^{1 2 3} มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Pibulsongkram Rajabhat University
Corresponding author, e-mail: wongyutthanon12@gmail.com

oriented approaches to develop the capacity of village headmen in the same area. This study is quantitative in nature. The sample group consisted of 318 individuals, determined using Taro Yamane's sample size table. The research instrument was a questionnaire, and data were analyzed using statistical methods such as frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings showed that the overall level of respondents' opinions was at the highest level. When analyzed by individual aspects, the highest average score was found in the area of duty performance, followed by communication and participation, morality and ethics in duty performance, and continuous training and development, respectively. The policy recommendations for developing the performance capacity of village headmen should focus on enhancing their educational qualifications and skill development. Policy formulation significantly influences the effectiveness of their duties. The refore, training programs should be organized to provide village headmen with legal knowledge related to their official responsibilities. This will not only enable them to perform their duties more efficiently, but also help them apply the acquired knowledge in offering preliminary legal advice to the public more effectively.

Keywords: Village Headman Capacity Development; Performance Effectiveness; Local Governance

บทนำ

สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน อีกทั้งมีความใกล้ชิดกับประชาชน และยังเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2557 โดยกำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในตำบล หมู่บ้าน มีอำนาจหน้าที่อำนวยความสะดวกเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎร สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตำบล หมู่บ้าน และการประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในการติดต่อหรือรับบริการจากหน่วยงานของรัฐ รับฟังปัญหา และนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในตำบลหมู่บ้านแจ้งต่อหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานแก่หน่วยงานของทางราชการทุกกระทรวง กรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน และหน้าที่อื่น ๆ ด้วยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ หากเกิดข้อพิพาท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมเพื่อหาข้อยุติให้กับประชาชนในตำบล หมู่บ้าน อีกทั้ง ในทางกลับกัน ยังมีหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในตำบล หมู่บ้านในฐานะกลไกเชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน เข้าด้วยกัน เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุค

สมัย ทำให้ภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประเทศไทยจึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2555 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12) ซึ่งได้มีการให้เหตุผลในการประกาศใช้ คือ โดยที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวตกรำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการปฏิบัติงานตามกฎหมาย และแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีบทบาท อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2437 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหาคณณต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในท้องที่ และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ ตัวแทน ของราษฎรเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ ความเดือดร้อนของราษฎร เพื่อนำเสนอต่อส่วนราชการ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.)

อย่างไรก็ตาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เป็นตำแหน่งที่มีหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ ในการรักษาความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาคณณความเดือดร้อน การอำนวยความสะดวกความเป็นธรรมดูแลความเป็นอยู่ ทุกข์สุขของประชาชน เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายของรัฐและปฏิบัติหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองระดับฐานรากที่เป็นจุดเชื่อมในการยึดโยงสถาบันชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และหลอมรวมประชาชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวตกรำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือบูรณาการ การทำงานร่วมกับส่วนราชการ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านตำบล หากผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลประโยชน์ ย่อมตกอยู่กับประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล ถือเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญ สำหรับถ่ายทอดนโยบายของรัฐบาลลงไปสู่พื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.)

จากผลการวิจัยเรื่อง ศักยภาพบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันพบว่า ผู้ใหญ่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด หรือการได้รับมอบหมายให้กระทำได้หรือกระทำมิได้นั้น ยังมีข้อก้งวลอยู่หลายประเด็นทำให้ไม่กล้าปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ การขาดการประสานงานและร่วมดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้านระหว่างผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น จากความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน จึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เพื่อศึกษาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว ตลอดจนจะได้รับทราบปัญหา อุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน สะท้อนองค์ความรู้ที่ได้นำกลับมาใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบาย ในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในระดับต่าง ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีกระบวนการและขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จำนวน 1,560 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน ด้วยค่าความเชื่อมั่น 95% หรือยอมให้มีความคลาดเคลื่อน ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทำให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้รับการออกแบบโดยยึดหลักทฤษฎี แนวคิดทางวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามให้ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จนได้เครื่องมือที่มีความครบถ้วนและเหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลภาคสนาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา และบทบาทหน้าที่ในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้าน (เป็นแบบตรวจสอบรายการ)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปฏิบัติหน้าที่ 2) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ 4) ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองตากหลังจากสร้างแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนัสสา โรจนตระกูล ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

2) รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ คณบดีคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

3) นายสมเกียรติ ชื่นอยู่ นายอำเภอเมืองตาก

โดยใช้วิธีวัดค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ตามเกณฑ์ +1, 0 และ -1 ซึ่งค่าที่ยอมรับได้ต้องไม่ต่ำกว่า 0.50 ผลการประเมินได้ค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.87 แสดงถึงความสอดคล้องที่ดีระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จากนั้นจึงนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนาร่อง คือ คณะกรรมการหมู่บ้านในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวน 30 ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งผลการคำนวณได้ค่าเท่ากับ 0.93 แสดงว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูง เหมาะสมต่อการนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรอง และหนังสือแนะนำตัวจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อนำเสนอต่อที่ทำการปกครองอำเภอมืองตาก เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พร้อมจัดเตรียมแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง กระบวนการเก็บข้อมูล ดำเนินการโดยผู้วิจัยด้วยตนเองทุกขั้นตอน ทั้งการแจกจ่ายแบบสอบถาม การอธิบายรายละเอียด และการรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของคำตอบในทุกฉบับ ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วจะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา บทบาทหน้าที่) โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านใน 4 ด้าน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ตอนที่ 3 วิเคราะห์คำถามปลายเปิดโดยใช้การสรุปความเห็นเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) เพื่อสะท้อนมุมมอง ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอมืองตาก จังหวัดตาก ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอมืองตาก จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.56$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม ด้านการปฏิบัติหน้าที่ และด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังตาราง

ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน รวม 4 ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่	4.59	0.54	มากที่สุด
2. ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม	4.53	0.54	มากที่สุด
3. ด้านการปฏิบัติหน้าที่	4.52	0.58	มากที่สุด
4. ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.47	0.57	มาก
รวม	4.53	0.56	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ระดับศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

จากตารางการศึกษา ระดับศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.56) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.54) แสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญกับหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และยึดมั่นในจริยธรรมในการดำรงตำแหน่ง 2) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.54) สะท้อนถึงความสามารถในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน และการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านการปฏิบัติหน้าที่ ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.52$, S.D.=0.58) แสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 4) ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้รับค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.57) แม้อยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาตนเอง และความพร้อมในการเรียนรู้ เพื่อยกระดับศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองตาก โดยรวมมีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมและการสื่อสารกับประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ ยังพบประเด็นเชิงนโยบายที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมในด้านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษามาตรฐานและพัฒนาทักษะของผู้นำให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบทท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบาย ในการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก พบว่า แนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสม ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพด้านการศึกษา และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน โดยการกำหนดนโยบายมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญ จึงควรมีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ ในการให้คำปรึกษาขั้นพื้นฐานด้านกฎหมายแก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การพัฒนาการ

ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญในบทบาทหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการให้บริการสาธารณะในยุคใหม่ ทั้งนี้ ผู้ใหญ่บ้านยังควรยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ผู้วิจัยได้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยแบ่งเป็นปัจจัย 4 ด้าน ดังนี้

1) **ด้านการปฏิบัติหน้าที่** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$ S.D.=0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ใหญ่บ้าน จัดเวรยาม รักษาความสงบเรียบร้อย ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด ในหมู่บ้านเป็นประจำและเมื่อเกิดเหตุสาธารณภัยในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านให้ความช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่อย่างเต็มกำลัง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 9 ที่กำหนดให้ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย ในหมู่บ้านใดผู้ว่าราชการจังหวัด เห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพล สุวรรณประภา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลคังลาน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ความสำคัญของบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือราษฎร บำบัดทุกข์ บำรุงสุข นับว่าสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ตามอำนาจกฎหมายที่ให้ไว้ ตลอดจนการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบของตน อีกทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้านยังต้องทำงานนโยบายเร่งด่วน หรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นที่พึ่งพาและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ตลอดมา จวบจนปัจจุบันกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ได้ระบุอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้พบว่า มีมากมายทั้งในฐานะนักปกครองที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข และในฐานะนักพัฒนา เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดี มีความสุข ให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน และท้องถิ่นหน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้จากเอกสาร กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องบทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านได้มาจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ให้ไว้ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ราษฎรในพื้นที่และปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่าง ๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ภารกิจต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอและให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น เป็นกลไก

สำคัญของราชการ ส่วนภูมิภาค ในการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้
งานบรรลุวัตถุประสงค์ และลดข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นให้น้อยที่สุด ตามบทบาทอำนาจหน้าที่ที่
กฎหมายให้ไว้ และหลายเรื่องก็ตามที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา

2) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ใหญ่บ้านรับฟังความคิดเห็น
ของราษฎร ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการทำงานและตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงาน ก.พ. ได้
กำหนดสมรรถนะของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีประเด็นด้านทักษะการสื่อสาร การรับ
ความความคิดเห็นและการทำงานเป็นทีมเป็นส่วนประกอบ โดยในปัจจุบันระบบราชการ ต้องเป็น
กลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติ
เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสนองตอบความต้องการของประชาชน การเปลี่ยนแปลง
ของสังคมเศรษฐกิจ มีผลทำให้ข้าราชการต้องปฏิบัติงานแบบมืออาชีพมากขึ้น สำนักงาน ก.พ. จึงได้
ศึกษาหาคุณลักษณะ และทักษะเฉพาะที่สำคัญของข้าราชการไทยซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ และ
ทักษะ 11 ประการ ดังนี้ 1. ทักษะในการใช้ความคิด 2. การทำงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ 3. การ
บริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 4. ทักษะในการสื่อสาร 5. ความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ 6. การ
มุ่งมั่นให้บริการ 7. จริยธรรม 8. ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน 9. ความสามารถในการ
แก้ปัญหา 10. การทำงานเป็นทีม 11. ทักษะขั้นพื้นฐานทางด้านคอมพิวเตอร์

3) ด้านคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
($\bar{X}=4.59$, $S.D.=0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ใหญ่บ้านเคารพ
และเทิดทูลสถาบันหลักของชาติ และปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า
สถาบันหลักของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งค้ำ
จุน ประเทศชาติให้มีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ตลอดมา จึงส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้คนให้มีความ
ร่วมกัน และมีบรรทัดฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษุทธิ์ อินทะเสน และคณะ (2563) ได้
ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างอยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการ
เปลี่ยนแปลงของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ๓ ประกอบด้วย 2.1) พัฒนาความเป็นผู้นำ โดยการพัฒนาวุฒิ
ภาวะความเป็นผู้นำ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ความดูแลเอาใจใส่ราษฎรและการมีคุณธรรม
จริยธรรม ยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ 2.2) พัฒนาการปฏิบัติงาน โดยการพัฒนางานด้านการ
ปกครอง งานรักษาความสงบเรียบร้อย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความอาญา งานด้านทะเบียน การปฏิบัติ
หน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย งานบริการให้ความช่วยเหลือ การป้องกันโรคติดต่อและการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ 2.3) พัฒนาศักยภาพในตนเอง โดยการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงาน
ความมีวิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ ความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ และ 2.4) สร้างความ
ร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือกับราษฎร การกระตุ้นให้ราษฎรมีความ
เสียสละ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การกระตุ้นความสามารถของทีมงานและการพัฒนาทีมงาน 3) ผล

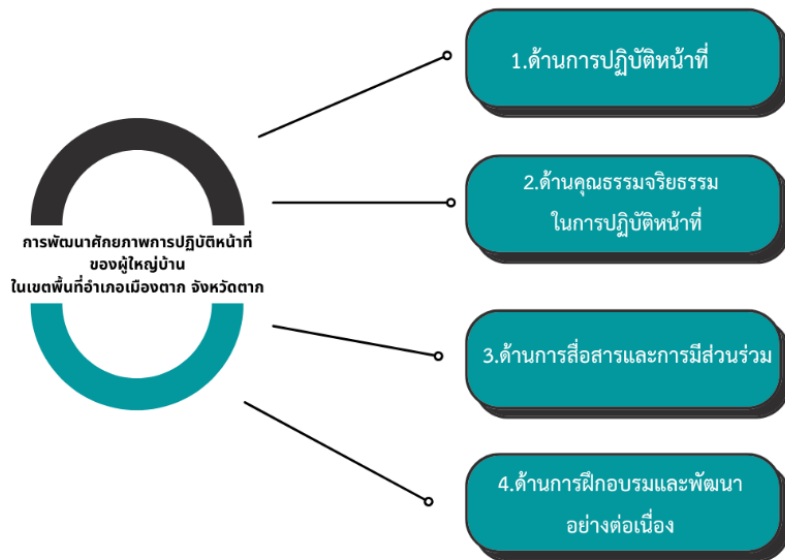
การประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

4) **ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, $S.D.=0.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้ใหญ่บ้านมีความสามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น ภัยโรคระบาด ภัยทางไซเบอร์ นโยบายรัฐ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ พันัส หันนาคินทร์ (2542) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่าคือ กระบวนการในการฝึกฝน (Training) กับการให้การศึกษา (Education) ซึ่งการฝึกฝนมีความหมายไปในเชิงการเพิ่มความถนัด ทักษะ และความสามารถเฉพาะอย่างในการทำงาน การศึกษามีความหมายไปในเชิงการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ รวมทั้งทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับงานที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะด้วยเทคโนโลยี เทคนิคการทำงาน สภาพแวดล้อม รวมทั้งการที่จะต้องไปรับ ตำแหน่งใหม่ที่อาจจะจะมีธรรมชาติของการทำงานแตกต่างไปจากเดิม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัย ลามคำ ทินวุฒิ ท้าวเนาว์ และวนิดศักดิ์ ภูติทิพย์ (2567) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า 1) การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านแผนพัฒนาหมู่บ้านและสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ 2) ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ด้านเพศ และด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่าง ด้านกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30-50 ปี แตกต่างกับกลุ่มที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ด้านการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านส่งเสริม เศรษฐกิจ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุขไม่แตกต่างกับการศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางส่งเสริมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน มีดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมและพัฒนาบุคลากร คำปรึกษาในการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจัดทำกองทุนสนับสนุน ในการประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านแปรรูปสู่ตลาดสากล และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษากการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เพื่อศึกษาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว ตลอดจนจะได้รับทราบปัญหา อุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน สะท้อน องค์ความรู้ที่ได้นำกลับมาใช้

เป็นแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในระดับต่าง ๆ ด้วยการลำดับความสำคัญในการพัฒนาแต่ละด้านดังภาพ

ภาพ 1 การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน โดยด้านที่โดดเด่นที่สุดคือคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมาคือการสื่อสารและการมีส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าที่ และการฝึกอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลำดับ นอกจากนี้ แนวทางเชิงนโยบายที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้และทักษะ การจัดอบรมด้านกฎหมายและบทบาทหน้าที่อย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรมีการสร้างทัศนคติให้ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ยอมรับฟัง เข้าใจ เข้าถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไข พัฒนาจากฐานข้อมูลจริง เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนและภาคีเข้ามามีส่วนร่วม

1.2 หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนการพัฒนาทางการศึกษา และการเสริมสร้างทักษะ เพื่อให้ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 หน่วยงานภาครัฐควรมีการพัฒนาด้านระบบสารสนเทศเทคโนโลยี การเข้าถึงการบริการที่ทันสมัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษากระบวนการบริหารจัดการของผู้ใหญ่บ้านทุกปี
- 2.2 ควรศึกษาความต้องการของประชาชนต่อการดำเนินการของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
- 2.3 ควรศึกษาแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่มีประสบการณ์เพื่อสร้างระบบที่เลี้ยงในการปฏิบัติงานในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2565). บทบาทและหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2568, จาก <https://multi.dopa.go.th>
- ดนัย ลามคำ, ทินวุฒิ ท้าวเนาว์ และวนิดศักดิ์ ภูติทิพย์. (2567). การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของ คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(2), 60–73.
- นฤพล สุวรรณประภา. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบลคู้้งลาน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารรัฐศาสตร์พิจารณา, 7(14), 39–54.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2562). ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 3(1), 45–56.
- พนัส หันนาคินทร์. (2542). ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (2559, 17 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนพิเศษ 143 ง, หน้า 1-38.
- พิชยุตม์ อินทะเสน, จุฑามาส ชมผา และมาลี ไชยเสน. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(4), 1294–1307.
- สยามรัฐออนไลน์. (2564). บทบาท “กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน” กลไกสำคัญรัฐ ขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่. สยามรัฐ. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2568, จาก <https://siamrath.co.th>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2551). คู่มือสมรรถนะหลัก. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2568, จาก <https://knowledge.ocsc.go.th/documents/94/ocsc-hr-2551-book7.pdf>